

ФАРМІРАВАННЕ ЦІКАВАСЦІ НА КАРЭКЦЫЙНЫХ ЗАНЯТКАХ У ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ З ЦЯЖКІМІ ПАРУШЭННЯМІ МАЎЛЕННЯ

У цяперашні час развіццё спецыяльнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь характарызуецца актыўным абнаўленнем зместу адукацыі дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця, павышэннем яго якасці. Асноўным патрабаваннем да арганізацыі адукацыйнага працэсу выступае стварэнне ўмоў для развіцця творчых здольнасцяў навучэнцаў, уцягванне іх у розныя віды сацыяльна значнай дзейнасці.

Як вядома, для пераадолення маўленчых парушэнняў патрабуецца доўгае спецыяльна арганізаванае карэкцыйнае ўздзеянне, якое ўключае комплекс карэкцыйных і выхаваўчых мерапрыемстваў, накіраваных на фарміраванне кампанентаў моўнай, камунікатыўнай сістэм і рэгульнае функцыі гаворкі, што немагчыма ажыццявіць без фарміравання цікавасці да працэсу навучання і выхавання.

У метадычнай літаратуры прадстаўлены шырокі спектр развіццёвых гульняў для дзяцей з маўленчымі парушэннямі. У практыцы лагапедычнай працы з дзецьмі дашкольнага ўзросту з цяжкімі парушэннямі мовы (ЦПМ) выкарыстоўваюцца розныя развіццёвыя гульні: на развіццё псіхічных функцый, тонкай матарыкі рук, розных бакоў гаворкі. Аднак аналіз псіхалага-педагагічнай і метадычнай літаратуры выявіў недастатковую распрацаванасць праблемы развіваўчых гульняў, накіраваных на развіццё матывацыйнай сферы дашкольнікаў з ЦПМ, якія б задавальнялі і стымулявалі ў дзяцей з парушэннямі маўлення патрэбу ў пазнанні навакольнага свету, схільнасць да назірання і эксперыментавання.

Улічваючы ўзроставыя асаблівасці, асаблівасці характару дзяцей з ЦПМ: выражаны маўленчай негатывізм, зніжаную эмацыйную актыўнасць і інш., неабходна з першых жа заняткаў ствараць у дзіцяці добры настрой, жаданне "гуляць" (займацца) з настаўнікам-дэфектолагам, актыўна кантактаваць з ім. Пospех першых крокаў шмат у чым вызначаецца тым, наколькі дэфектолаг зможа зацікавіць дзіцяці, арганізаваць займальную для яго сітуацыю, стварыць стымул для пераймання.

Ні ў каго не выклікае сумневу, што развіццёвым адукацыйным асяроддзем у дашкольнай адукацыйнай установе з'яўляецца гульня. Вынік заняткаў шмат у чым залежыць ад таго, наколькі ўдаецца ператварыць манатонную працу над фарміраваннем і трэніроўкай пэўнага навыку ў займальную гульню.

Найважнейшай умовай паспяховага вучэння ў пачатковай школе з'яўляецца наяўнасць у дзіцяці адпаведных матываў вучэння. Перадумовамі ўзнікнення гэтых матываў служаць, з аднаго боку, жаданне дзяцей паступіць у школу, якое фарміруецца да канца дашкольнага дзяцінства, з другога - развіццё дапытлівасці і разумовай актыўнасці.

Фарміраванне гэтых якасцяў непасрэдна звязана з вылучэннем пазнавальных задач, якія першاپачаткова не выступаюць для дзіцяці як самастойныя, уплятаючыся ў практычную дзейнасць. На карэкцыйных занятках адбываецца паступовы пераход ад

выканання заданняў, у якасці гульні або аднаго з прадуктыўных відаў дзейнасці, да выканання заданняў уласна пазнавальнага характару.

Дзеці любяць заняткі, на якіх яны з'яўляюцца ўдзельнікамі навучальнага працэсу, тады яны актыўна і з жаданнем выконваюць усе прапанаваныя заданні. Ім лёгка абгаворваць свае дзеянні, рабіць найпрасцейшыя высновы, абагульнення.

Не менш важная ўмова паспяховасці карэкцыйнага працэсу заключаецца ў дастатковай адвольнасці, кіравальнасці паводзін, якая забяспечвае рэалізацыю матываў вучэння. Адвольнасць паводзін складваецца, перш за ўсё, у гульні, якая спрыяе перакладзе патрабаванняў дарослага ў патрэбнасць самага дзіцяці. Дзіця ў гульні вучыцца падпарадкоўвацца пэўным правілам.

Зыходзячы з усяго вышэй сказанага, было вырашана распрацаваць такія наглядна-гульнівыя сродкі, прымяненне якіх дазволіла б сфармаваць ўстойлівую цікавасць да карэкцыйных заняткаў і адначасова зрабіць іх сродкам карэкцыі і развіцця прамовы дашкольнікаў з ЦППМ. На наш погляд, чым больш поўная і разнастайная дзіцячая дзейнасць, чым больш яна значная для дзіцяці і адказвае яго прыродзе, тым больш паспяхова ідзе яго развіццё, рэалізуюцца патэнцыйныя магчымасці і першыя творчыя праявы рэалізуюцца не толькі першасныя, але і другасныя парушэнні развіцця.

Кожнаму дзіцяці трэба забяспечваць максімальна магчымы ўзровень псіхічнага развіцця, выяўленне і ўлік індыўдуальна-псіхалагічных асаблівасцяў дзяцей з мэтай выкарыстання ўсіх іх патэнцыйных магчымасцяў, а таксама распрацоўку і ўкараненне карэкцыйна-развіваючых тэхналогій, накіраваных на паўнаўартаснае фарміраванне як маўленчай, так і іншых відаў дзейнасці (н. Н. Малафееў, Е. А. Стрелева, Г. В. Чыркiна, Е. Л. Чаркасава).

Спачатку мы вывучылі праявы цікавасці і пазнавальнай актыўнасці ў выхаванцаў з ЦППМ на карэкцыйных занятках. Былі вылучаныя крытэрыі ацэнкі праяў цікавасці і пазнавальнай актыўнасці дзяцей на занятку. Аналіз вынікаў назіранняў паказаў, што толькі 43% выхаванцаў (6 з 14 дзяцей) выказваюць жаданне наведаць карэкцыйныя заняткі, у той час як 36% (5 з 14) адмаўляюцца наведаць заняткі, аддаючы перавагу гуляць з цацкамі ў групе. Праяўляюць актыўнасць на занятках, дапытлівасць, захопленыя працэсам выканання заданняў толькі 36 % выхаванцаў (5 з 14), а імкнецца да прымянення атрыманых на занятку уменняў і навыкаў самастойнай дзейнасці толькі адзін дзіця (7 %). Таксама была вывучана праява гульнівых і пазнавальных матываў выхаванцаў. Вынікі праведзенага даследавання паказалі дамінаванне гульнівога матыву практычна ва ўсіх дзяцей групы.

Аналіз атрыманых дадзеных паказаў, што для дасягнення найлепшага выніку карэкцыйна-адукацыйнага працэсу, неабходна прадумаць такое ўтрыманне заняткаў, якое дапаможа, абапіраючыся на гульнівы матыв дзяцей, сфармаваць ўстойлівую цікавасць да карэкцыйных заняткаў, што стане ў далейшым сродкам карэкцыі і развіцця не толькі прамовы, але іншых псіхічных працэсаў.

Калі дзіця прыходзіць на карэкцыйны занятак, паўстае заканамернае пытанне: Як павысіць матывацыю, актывізаваць і інтэнсіфікаваць дзейнасць дзяцей на занятках, навучыць супрацоўніцтву паміж дзіцём і настаўнікам-дэфектолагам, падтрымаць (стварыць) станоўчы эмацыйны стан дзяцей у працэсе заняткаў.

Мы выказалі здагадку, што правядзенне на падгрупавых і індыўідуальных карэкцыйных занятках спецыяльна падобраных гульняў і прымяненне спецыяльна створаных наглядна-гульнявых сродкаў створыць максімальна спрыяльныя ўмовы для развіцця дзяцей і дазваляе вырашаць педагагічныя і карэкцыйныя задачы ў натуральных для дзіцяці ўмовах гульнявой дзейнасці.

Наглядна-гульнявыя сродкі ўяўляюць сабой, з аднаго боку, наглядны дапаможнік, з другога – дыдактычную гульню са сваім зместам, арганізацыяй і метадыкай правядзення. З дапамогай гульнявых сродкаў ствараецца гульнявая сітуацыя, актуалізуюцца веды дзяцей, тлумачацца правілы, фарміруецца дадатковая стымуляцыя гульнявой і маўленчай актыўнасці, ствараюцца ўмовы для ўзнікнення і ўзмацнення пазнавальных матываў, развіцця інтарэсаў, фарміруецца станоўчае стаўленне да навучання. Сам працэс навучання становіцца эмацыйным, дзейсным, які дазваляе дзіцяці засвоіць свой уласны вопыт, актывізуючы пазнавальную дзейнасць.

Адзін з прыкладаў прымянення гульнявых макетаў на карэкцыйных занятках з мэтай фарміравання пазнавальнай цікавасці і развіцця прамовы можна лічыць выкарыстанне макета "Чароўная паляна" на тэму "У гасцях у мухі-Цакатухі".

Малюнак 1 наглядна-гульнявое

Малюнак 2 наглядна-гульнявое

Сродак " Чароўная Паляна "(Варыант 1) Сродак «Чароўная Паляна» (варыант 2)

З мэтай фарміравання ўмення складаць прапановы па дэманстрацыі дзеянняў, а таксама ўжываць у прамовы простыя прыназоўнікі дзецям прапаноўвалася паслухаць гісторыю, якая аднойчы здарылася з казуркамі на палянцы, інсцэнуючы аповед з дапамогай фігурак насякомых і дадзенага макета: «наступіла вясна. Яркая свеціць сонейка. Прачнуліся Казуркі, захацелі на сонейку пагрэцца. Матылёк прыляцеў і сеў на кветку. Жук залез на бярвяно. Пчала села на дрэва. Конік заскочыў на лісток. Божая кароўка

запаўзла на грыбок. Раптам над палянцы праяцела вялікая птушка. Спалохаліся казуркі і схаваліся хто куды".

Далей настаўнік-дэфектолаг просіць дзяцей схваць насякомых і расказаць пра свае дзеянні. Адказы дзяцей: "Матылёк схавалася пад кветкай. Жук запоўз пад бервяно. Пчала запаўзла пад дрэва. Конік схваўся пад лісцікам. Божая кароўка запаўзла пад грыбок"»

Настаўнік-дэфектолаг просіць аднаго-двух дзяцей паўтарыць аповяд. Іншым дзецям задае пытанні: "дзе быў конік? Куды ён схваўся потым?"»

Годнасць дадзенага наглядна-гульнявога сродкі ў тым, што яно дае магчымасць варыятыўнага выкарыстання цацак і можа быць дапоўнена разнастайным прадметным матэрыялам. Усе аб'екты: жывёлы, насякомыя, павукападобныя, дрэвы, кусты і іншыя не прымацаваныя да дапамогі, дзеці могуць свабодна перамяшчаць іх па ўсёй паверхні, хаваць, перадаваць па ланцужку. З дапамогай такіх гульняў у дзяцей з ЦПМ фарміруецца разуменне, што ўсе жывыя істоты маюць патрэбу ў пэўных умовах жыцця, якія задавальняюць іх патрэбы.

Праца па стварэнні макетаў таксама прадугледжвае ўзаемадзеянне з выхавачелямі групы, бо эфектыўнасць адукацыйнага працэсу залежыць ад іх непасрэднага ўдзелу. Так, напрыклад, можна прыцягнуць выхавальнікаў да наступнага напаўнення макетаў прадметным матэрыялам. На занятках па лепцы і канструяванню выхавальнік сумесна з дзецьмі можа вырабляць персанажы і аб'екты жывой і нежывой прыроды з паперы, кардона, дроту, салёнага цеста, прыроднага і непрыдатнага матэрыялу. З мэтай азнаямлення педагогаў з тэхналогіяй макетавання карэкцыйных заняткаў мэтазгодна арганізаваць круглы стол з педагогамі спецыяльнай групы для дзяцей з ЦПМ на тэму: "Ужыванне гульнявых макетаў на карэкцыйных занятках», а ў далейшым актыўна падключаць бацькоў да падбору матэрыялаў і вырабу макетаў у хатніх умовах, ўдзелу ў конкурсах на лепшы сямейны макет.

Як паказаў вопыт выкарыстання наглядна-гульнявых сродкаў на карэкцыйных занятках па развіцці прамовы дашкольнікаў з ЦПМ, сапраўды фарміруецца цікавасць да заняткаў і станоўчая матывацыя да маўленчай дзейнасці ў цэлым, што спрыяе эфектыўнай працы па карэкцыі недахопаў маўленчага развіцця. Мы перакананыя, што прымяненне такіх наглядна-гульнявых сродкаў зойме годнае месца ў працэсе карэкцыйна-развіццёвай працы з дзецьмі з цяжкімі парушэннямі маўлення.